

ҒТАР 16.01.11

Ғылыми мақала

Г. Минап

Әлкей Марғұлан атындағы Павлодар педагогикалық университеті,
Павлодар, Қазақстан
(E-mail: klass38@mail.ru)

Қазақ тілі сабақтарында оқушылардың функционалды сауаттылығын дамыту: теориялық аспектілері мен тәжірибесі

Аңдатпа. Мақалада ғалымдардың функционалды сауаттылық туралы ой-пікірлері, қазақ тілі сабақтарында оқушылардың функционалды сауаттылығын дамыту жолдары мен маңызы қарастырылды. Функционалды сауаттылық – адамның сыртқа ортамен қарым-қатынас жасай отырып, сол ортаға тез бейімделуі мен қатынасқа түсу көрсеткіші. Бұл функционалды сауаттылық тұлғаның белгілі бір ортада өмір сүруі үшін қажетті деп саналатын және оның әлеуметтік қарым-қатынас жасауын қамтамасыз ететін білімі мен білігі, дағдысының жиынтығынан құралады. Олай болса, функционалды сауаттылықты – жеке адамның даму тетігі ретінде қарау керек. Осы тақырып бойынша әдіскер ғалымдар қазақ тілін оқытудағы функционалды сауаттылықты дамытудың құндылығы мен маңыздылығын көрсетеді және бұған үлкен мән бере отырып, функционалды сауаттылықты дамыту қажеттігі туралы айтады. Сондықтан мақалада тақырып бойынша анықтамалады сараланып, функционалды сауаттылықты дамыту тетіктері талданды және осы бағытта жүргізілген зерттеу тәжірибесі ұсынылды.

Түйін сөздер: функционалды сауаттылық, сауаттылық, дағдылар, зерттеулер, тапсырмалар, теориясы, тәжірибесі.

DOI: <https://doi.org/10.71078/gfeh7d28>

Түсті: 27.01.2025; Мақұлданды: 20.03.2025; Онлайн қолжетімді: 25.01.2025.

Кіріспе

Функционалды сауаттылық – адамның қолданбалы білім негізінде әртүрлі саладағы өмірлік міндеттерді шешу қабілеті. Сондықтан қазақ тілі сабақтарында оқушылардың пәндік білімдерін өмірлік жағдайларда қолданатындай бойына сіңіруіміз керек. Ол дегеніміз жеке тұлғаның еркін сөйлеуі, яғни өз ойын еркін жеткізуі, нақты, әсерлі сөйлеуі, кез келген жағдаятта ойын тұжырымдай отырып, сауатты қарым-қатынасқа түсе білуі дегенді білдіреді. Қазіргі қарқындап дамып жатқан технология ғасырында оқушы бойында функционалды сауаттылықты қалыптастырудың тетіктерін меңгеріп, оларды белсенді әдістермен түрлендіру – оқушының тілге деген қызығушылығын арттырудың бірден-бір жолы екені анық.

Зерттеу нысаны – қазақ тілі сабағында функционалды сауаттылықты дамыту мәселесі.

Зерттеу мақсаты – қазақ тілі пәні бойынша функционалды сауаттылық ұғымын ашып, анықтау, ғылыми негіздеу. Сол негізде қазақ тілін оқытудағы педагогикалық жағдайларды, яғни тиімді әдіс-тәсілдер, дидактикалық материалдар жүйесін жинақтау, саралау, ретке келтіру, қортындылау.

Материалдар мен әдістер

Мақаланы жазу барысында А.Ж. Мурзалинова, А.К. Рауандина, Г.А. Рудик, Н.А. Даулетова және тағы да басқа ғалымдардың ой-тұжырымдары басшылыққа алынды. Тақырып бойынша, алдымен, теориялық материалдарды жинақтау, оларды өңдеу, дедуктивті әдіс арқылы жекелеген ұғымдарды жинақтап қарастырып, соның негізінде жалпы түсінік алынды. Кейін логикалық әдістер арқылы, яғни функционалды сауаттылық ұғымы туралы алынған түсінікті кезең-кезеңмен жіктеп талдау жасалды және негізгі нысан болып алынып отырған қазақ тілін оқытудағы функционалды сауаттылық деген нені білдіреді сол бағытта зерттеу, анализдеу, қорытындылау жұмыстары жасалды. Зерттеуге белгіленген мәселенің ғылыми зерделенген нақты қорытынды анықтамасы, түйіні жасалып, әріқарай эмперикалық әдістердің жолымен экспериментке салынып, қазақ тілін оқытуда оқушылардың функционалды сауаттылығын қалыптастырып, дамытудың тиімді жолдары: тапсырмалары мен әдіс-тәсілдері, педагогикалық жағдайлары нақтыланып, ұсынылды.

Нәтижелер және талқылаулар

Функционалды сауаттылықты дамыту үрдісі пәндік білім беру, дағды мен білім, біліктен шыға отырып, ойлау дағдыларын қалыптастыру негізінде жүзеге асырылады.

Функционалды сауаттылық – бұл метапәндік құбылыс, сондықтан да ол барлық мектеп пәндері, сонымен қатар қазақ тілі пәнін оқыту барысында да қалыптасуы керек. Қазіргі кезде функционалды сауаттылық тақырыбын көтергенде PISA (Programme for International Student Assessment) оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау жөніндегі халықаралық бағдарламасы айтылады. Оның мақсаты математика, оқу және жаратылыстану саласында 15 жастағы оқушылардың функционалды сауаттылығын бағалау болып табылады. PISA халықаралық бағдарламасы міндетті жалпы білім алған 15 жастағы оқушылардың қоғамда толыққанды жұмыс істеу үшін, яғни адам қызметінің әлеуметтік қатынастардың әртүрлі салаларындағы кең ауқымды міндеттерді шешу үшін қажетті білім мен дағдыларының болуын зерттеу болып табылады.

Елімізде кейінгі жылдары функционалды сауаттылыққа байланысты ғылыми зерттеу жұмыстары қолға алынған, мысалы, А.Ж. Мұрзалинованың (Мурзалинова, 2003: 36) еңбегінде қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы орта мектепте орыс тілі, орыс тілінде оқытатын мектептерде қазақ тілін оқытуда оқушылардың функционалды сауаттылығын қалыптастыру қарастырылған, А.К. Рауандина оқушылардың функционалды сауаттылығын дамыту мәселесін зерттеген, А.М. Имашев (Имашев, 2008) болашақ дене шынықтыру мұғалімінің функционалды құзыреттілігін қалыптастыру мәселесін, ал Г.С. Каратаев (Каратаев, 2017: 96) информатика мұғалімдерінің функционалды құзыреттілігін қалыптастыру мәселелерін зерттеген.

Отандық ғалымдардың оқушылардың функционалды сауаттылықтарын дамыту бойынша зерттеулерін қарастырсақ, А.К. Рауандина «Қазақ тілін оқытуда оқушылардың функционалды сауаттылығын қалыптастыру әдістемесі (орыс тілді мектептің 5-6 сыныптары)» атты диссертациялық жұмысында қазақ тілі оқыту аясында функционалды сауаттылықты қалыптастырудың ғылыми әдістемелік негіздерін анықтады (Рауандина, 2010:89). Зерттеу барысында мемлекеттік тілді оқыту үдерісінде функционалды сауаттылықты қалыптастыру қағидаттары, оқушылардың функционалды сауаттылығын қалыптастыру үшін тілдік минимумдарды іріктеу критерийлері анықталды, сондай-ақ 5-6-сыныптарда қазақ тілі бойынша лексикалық және грамматикалық минимумдар айқындалды. Сонымен қатар оқушылардың өмірлік дағдыларын дамытудың шешуші факторы, функционалды сауаттылықты қалыптастыру негізі ретінде қарастырылатын қазақ тілін оқытудың әдістемелік жүйесін ұсынды. Г.А. Рудик, А.А. Жайтапова «Оқу бойынша функционалды сауаттылық: өзіндік жұмыс және шынайы бағалауға арналған

дәптер» әдістемелік өнімі қызығушылық тудырады (Рудик, 2014:78). Бұл әдістемелік құралда оқу сауаттылығы бойынша функционалды сауаттылықты арттыруға арналған тренингтер ұсынылады. Ұсынылған тренингтерді оқу сауаттылығын бағалау аспектілері бойынша саралауға болады және жасы кіші оқушыларға бейімделеді: мәтін мазмұнына жалпы бағдарлану және оның тұтас мағынасын түсіну, мәтінді түсіндіру, мәтіннің мазмұны бойынша рефлексия т.б. қарастырылған.

Ал Н.А. Даулетованың «Оқушылардың функционалды сауаттылығын қалыптастырудың тиімді әдістері» атты әдістемелік құралында қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімдеріне мәтінмен жұмыс жасауда түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, білім алушылардың мәтінді оқу мен түсінудегі функционалды сауаттылығын дамыту әдістері қарастырылады (Даулетова, 2019: 125).

Сонымен, жоғарыда көрсетілген зерттеулерді қарастыра отырып, «функционалды сауаттылық» ұғымының әр түрлі анықтамаларын талдау, салыстыру және жалпылау нәтижесінде біз келесідей түйінге келдік: оқушылар бойында дағдылар жүйесін қалыптастырып, әртүрлі жағдайларда өз ойын еркін, сауатты жеткізуде алған білімін өмір бойына пайдалану мүмкіндігі функционалды сауаттылықтың ең негізгі көрсеткіші болып табылады.

Қазақ тілі пәні бойынша функционалды сауаттылықты қалыптастыруда ауықымды, әрі жүйелі жұмыстың болуы талап етіледі. Аталмыш пән бойынша функционалды сауаттылықты қалыптастыру оқушылардың сыртқы ортамен қарым-қатынасы, кез келген адам, құрбы-дос, отбасы. Оқушының қазақ тілі пәні бойынша алған білімі өмірде ақпарат алмасу үшін, ақпаратты жеткізу үшін қызмет етуі тиіс. Бұл ретте қазақ тілі сабағында мәтінмен жұмыстың рөлі зор, бұл белгілі бір дағдыларды қалыптастыра отырып, оқушының функционалды сауаттылығын қалыптастырудың тиімді жолдарының бірі (Уразымбетова, 2019: 48). Соңдықтан сабағымызда оқушыларға мәтін бойынша орындалатын тапсырмалар және оған тиімді әдіс-тәсілдердерді іріктей алу мұғалімнің шеберлігі болып табылады.

Осы орайда жағдаяттық тапсырмалар – оқушының ақпаратпен жұмыс жасау барысында интеллектуалдық операцияларды ретімен меңгеруіне мүмкіндік беретін тапсырмалар: таныстыру – түсіну – қолдану – талдау – жинақтау – бағалау. Жағдаяттық тапсырмалардың ерекшеліктері айқын практикаға бағытталған сипатта болады; шешу үшін арнайы пәндік білім қажет. Көбінесе бірнеше пәндерді білу қажет (Уразымбетова, 2019: 45). Жағдаяттық тапсырмаларды орындау мыналарға ықпал ете алады:

- іс-әрекетті өздігінен ұйымдастыру дағдыларын дамыту;
- шындық құбылыстарын түсіндіре білу қабілетін қалыптастыру;
- құндылықтар әлемінде бағдарлау қабілетін дамыту;
- функционалды сауаттылық деңгейін арттыру;
- негізгі құзыреттіліктерді қалыптастыру;
- кәсіптік таңдауға дайындық;
- қазіргі өмірдің негізгі мәселелеріне бағдарлану.

Оқу үдерісінде жағдаяттық тапсырмаларды қолдану төмендегідей нәтижелердің қолжетімділігіне әкеледі:

1) Оқушылардың қоршаған ортаны тануға, әлеуметтік-мәдени ортаны меңгеруге деген ынтасын дамытады.

2) Белсенділік негізінде жеке маңызды мәселелерді шешу үшін пәндік білімдерін жаңартады.

3) Оқушылар мен мұғалімдер арасындағы серіктестік қатынастарды дамытады.

4) Оқушылардың алған білімдерін өмірлік жағдаяттарда тікелей қолдана алуға бейімдейді.

5) Оқушылардың қазақ тіліне деген қызығушылығын, өзіне деген сенімін арттырады.

Қазіргі оқытуда қазақ тілі пәнін меңгертуде функционалды сауаттылықты жазылым, айтылым, оқылым, тыңдалым әрекеттерінің барлығында дамыту талап етіледі. Яғни оқу нәтижесінде оқушылар тыңдап, оқығанын жүйелі, мазмұнды, мәнерлі айтып жеткізу, жазу, мәнін түсіну, әсер алу деңгейіне жету керек. Сөйтіп, өзара қатынасқа түсе алуы қажет.

Осы тұста, тақырып бойынша Lesson Study зерттеу жұмысы жүргізіліп, функционалды сауаттылықты дамыту жолдары сараланған, зерттелген тәжірибемізге келетін болсақ. Lesson Study – бұл сыныптағы іс-әрекеттегі зерттеу жұмысының ерекше түрі, ол мұғалімдер тобының Lesson Study-ді бірлесіп жоспарлауын, қадағалауын және талдауын көздейді. Қазақ тілі сабағында оқушылардың функционалды сауаттылығын арттыру мақсатында 7 «Д» бақылау сыныбы, 7 «Г» эксперименттік сынып ретінде алынды. Осы сыныпқа тізбектелген 3 сабаққа жоспар құрастырылып, зерттеу жүргізу үшін мұғалімдердің бірлесуімен Lesson Study-ді өткізу жоспары құрылды. Зерттеуге қатысушылар үш А, В, С деңгейіндегі оқушыларды таңдап алдық. А деңгейіндегі оқушы «Үлгерімі өте жақсы» Абайдуллина Милана есімді оқушы, В деңгейінде «Үлгерімі жақсы» Дянчук Мария есімді оқушы, С деңгейінде «Үлгерімі орташа» Аханов Руслан. Әрбіреуіне мінездеме беріп, жан-жақты қарастырдық. Зерттеуге қатысушы мұғалімдер оқушыларды байқап отырды.

Lesson Study өткізу үшін «Қазақ тілі пәні бойынша функционалды сауаттылықты арттыру мақсатында мәтінмен жұмыстың тиімділігі» тақырыбы таңдалып, келесідей күтілетін нәтиже анықталды:

- тақырып бойынша топтық жұмыс жасай алады;
- мәтінмен жұмысқа дағдыланады;
- тілдің қоғамдағы рөлін түсінеді, біледі;
- мемлекеттік тілде сауатты сөйлеу дағдысы қалыптасады;
- мәтіндердің мағынасын түсініп оқуға дағдыланады;
- сұрақтарды талдайды, жүйелі жауап әзірлейді;
- оқығанынан белгілі қорытынды шығара білуге қалыптасады;
- өз алған білімін саралап, жинақтап, бағалай білуге дағдыланады;
- топтық жұмыс нәтижесінде оқушылардың бір-біріне деген жолдастық қарым-қатынасы артады;
- берілген мәтіннен негізгісін сұрыптай алады;
- оқыған материалдары бойынша диалог құрай алады, өзіндік ой-пікір, пайым жасайды, өз ойын ашық айта алады;
- білім сапасы артады.

Lesson Study үш цикл бойынша өткізілді. 1-циклде алғашқы зерттеу сабақтары бірлесіп жоспарланып өткізілді. Сабақ соңында оқушылармен сұхбат жүргізіліп, олардың пікірлері ескеріле отырып, зерттеу жүргізуші мұғалімдер бірлесе талдау жасап, келесі зерттеу сабағы бірлесе жоспарланып отырды. Осындай іс-әрекет әрбір зерттеу сабағынан кейін қайталанып отырды.

Алғашқы зерттеу сабағын талдау барысында оқушыларға өз бетімен орындау үшін деңгейлік тапсырмалар дайындау ұсынылды. Екінші зерттеу сабағы алғашқы сабақтың қорытындысындағы ұсыныс ескеріле отырып құрылды және өткізілді. Сабақта оқушылар деңгейлік тапсырмалармен жұмыс атқарды, сабақты талдау нәтижесінде үшінші зерттеу сабағына шығармашылық тапсырмаларды күрделендіріп беруге ұсыныс жасалды. Алдыңғы сабақтан соңғы ұсыныс, оқушымен сұхбат нәтижесі ескеріле отырып, мұғалімдердің бірлесуімен үшінші зерттеу сабағына жоспары құрылып, өткізілді.

3 цикл аяқталған соң, мұғалімдердің бірлесуімен Lesson Study қорытындыланды. Нәтижесінде жалпы сыныптағы әртүрлі деңгейдегі оқушылар бойынша өзгерістерді анықтап, төмендегідей қорытындыға келдік:

С деңгейіндегі оқушылар:

- берілген мәтінмен жұмыс жасай алды;
- жеңіл сұрақтарға жауап беріп, қатесін тауып, өз бетімен жұмыс жасауға ынталанды.

В деңгейіндегі оқушылар:

- алған білімдерін қолданып, тірек-сызбалармен жұмыс жасай алды;
- қосымша материалдармен жұмыс жасап, өз бетімен білім алуы үшін жоспар құра алды.

А деңгейіндегі оқушылар:

- проблемалық сұрақтарды анықтап, жауап табуда ізденді.
- өз білімдерін шығармашылық тапсырмаларды орындауда, логикалық сызбаларды құрастыруда қолдана алды.

Зерттеуге құрылған жұмыс нәтижесінде мынадай өзгеріс байқадық: А деңгейіндегі оқушы қалыпты деңгейдегі берілген тапсырманы орындап, бір-біріне кеңес беріп көмектесе алатындай дәрежеге көтерілді, В деңгейіндегі оқушылар да топпен жұмыс кезінде мәтінмен жұмыс жасауда мазмұнды нақты түсініп қабылдайтындары аңғарылды, оны мазмұнды суретпен жеткізуде өте шебер байқатты, әрбір детальді мазмұнмен байланыстыра суреттеді. Ал С деңгейіндегі оқушылар сұрақтарға толық, дәлелді жауап берді, топтық жұмыс барысында өз идеяларын айшық, өз ойларын жекелеген фактілермен дәлелдеп, нақыл сөздерді пайдаланып айта білді. Бұндай көрсеткіштер оқушылардың деңгейіне байланысты тапсырмалардың дайындалуы және сыныптың, жеке балалардың психологиялық ерекшеліктерінің ескерілуі, топтастыру ерекшеліктерінің назарға алынуы, тапсырмалардың бір жақты не тілдік құзерттіліктің немесе лексикалық тақырыптың қамтылуы, сөйлеу дағдыларының ұшталуына ғана емес, таным, қарым-қатынас құзіреттіліктерінің дамуына байланысты тапсырмалардың екшеленуі, интеллектуалды, интегралды, интерактивті әдістердің қолдауынан қол жіткізілді.

Бұл зерттеу жұмысы тек оқушылардың білім сапасын көтеруге ғана бағытталып қойған жоқ, сонымен қатар тәжірибе алмасу болды. Осыған байланысты, қазақ тілі пәні мұғалімдеріне төмендегідей ұсыныстар жасауға болады:

- өз бетімен жұмыс белгілі бір мақсатқа бағытталған, оқушы орындай алатындай етіп таңдалуы тиіс;
- тапсырма бар ынтасын салып жұмыс істейтіндей, қызықты етіп әзірленуі керек;
- тапсырмалар жеңілден күрделіге қарай бағытталуы қажет;
- оқушылардың берген жауабын мұқият тындап, қатесін айтып отыру керек;

7 «Г» сыныбында жүргізілген Lesson Study-ді қорытындылай отырып, қазақ тілі сабақтағында өздігімен, яғни жеке жұмысты жетілдіруде оқушылардың деңгейі міндетті түрде ескерілуі керек, қалыптастырушы бағалауды түрлендіре отыра, әр сабақта мұғалім оқушылардан кері байланыс алуы – міндетті түрде керек деген түйін жасалды. Мәтінмен жұмысты берер алдында, оқушылар тақырыпты топта талдаса жақсы нәтижеге жетуге болады. Сабақта бағалау парағын ұсыну, өздері қол жеткізе алатын нәтиже ғана емес, сабақ бойы қандай іс-әрекетпен айналысатынымен хабардар болып отыруға мүмкіндік береді. Ең бастысы, осы зерттеу нәтижесінде 7 «Г» сыныбындағы білім сапасында оң өзгеріс байқалды.

Бұл зерттеу нәтижесінде біз оқушылардың білімдерін мәтінмен жұмыс арқылы кеңейте алдық. Жоспарланған сабақтар бойынша өз мақсатымызға жеттік, қалыс қалған оқушылар болған жоқ. Бағдарламаның жеті модулін ықпалдастыра отырып, оқушыларды сұрақтарға толық жауап беруге, ойларын ашық айтуға үйреттік. Мәтінмен жұмыс арқылы ойларын ортаға салып талқылау, талдау, өз пікірін ашық айтуға дағдыланды, бірін-бірі, өздерін, жұптарын, топтарын бағалауға машықтанды, оқуға

деген қызығушылықтары артты.

Қорытынды

Қорытындылай келе, функционалдық сауаттылықты дамыта отырып, оқушыға білім мен идеяларды дайын күйінде бермей, оқушылардың өздерінің білім мен идеялар құруына жағдай жасап функционалдық сауаттылығын арттыруға болады. Оқушының сауаттылық деңгейін арттыруда баланы ойлантуымыз маңызды болып табылады. Оқушы мектеп қабырғасында алған білімдерін өмірде қолдана білсе ғана ол табысты бола алады. Ол үшін баланың алған білімінің дұрыс бағалануы басты назарда болуы тиіс. Мұғалім сабақ жоспарын құру барысында қай бала қалай бағаланатыны туралы жеке қарап, алдын ала бағалау шкалаларын қарастырып, болжам жасай отыра, оны жоспарына енгізіп, барлық сабақ үрдісін бағалау қажеттігін ескерген жөн. Осыдан келіп, функционалдық сауаттылық адамның өмірдің әртүрлі салаларындағы стандартты міндеттерді шешуге дайындығын, атап айтқанда: қазіргі қоғам жағдайында бейімделу қабілетін, белгілі бір білім саласына қызығушылықтың қалыптасуын, білім беру қызметін жалғастыруға мүмкіндік беретін негізгі пәндік білім мен дағдылардың белгілі бір жүйесінің болуы деп тұжырым жасауға болады. Ал мектепте қазақ тілі сабақтарында функционалды сауаттылықты дамытуда оқушының пәнге деген қызығушылығын арттырып, оқу мақсаттарын жүзеге асыруда терең де берік білім алу құралы бола отырып, оқушының азамат ретінде өмірден өз орнын табуға кепіл бола алады деп ойлаймыз.

Әдебиеттер тізімі

Қазақстан Республикасы Үкіметінің Қаулысы. (2012, June 25). Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспарын бекіту туралы: 2012 жылдың 25 маусымы, №832 бекітілген. Retrieved from <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1200000832> (Accessed on August 2, 2022).

Мурзалинова, А. Ж. (2003). Формирование функциональной грамотности учащихся при обучении русскому языку как неродному на старшей ступени школы общественно-гуманитарного направления: автореф. ... док. пед. наук: 13.00.02. Алматы: 47 с.

Рауандина, А. К. (2010). Қазақ тілін оқытуда оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру әдістемесі: 13.00.02: пед. ғыл. канд. Алматы: 26 с.

Имашев, А. М. (2008). Функциональная компетентность будущего учителя физической культуры: монография. Набережные Челны: 104 с.

Каратаев, Г. С. (2017). Болашақ информатика мұғалімдерінің функционалды күзiреттiлiгiн қалыптастырудың ғылыми-педагогикалық негiздерi: 6D010300 – «Педагогика және психология»: док. PhD ... дис. Астана: 172 б.

Рудик, Г. А., Жайтапова, А. А., & Стог, С. Г. (2014). Функциональная грамотность – императив времени. Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития, 1, 263-269.

Даулетова, Н. А. (2019). Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың тиімді әдістері: әдістем. құр. Атырау: 80 б.

Жақсылықова, Г. И., Каженова, А. М., & Исмагилова, Н. З. (2014). Интер-белсенді әдіс-тәсілдер: әдістемелік құрал. Өскемен: 95 б.

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы. (2013). 12 жылдық білім беру жағдайында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың тұжырымдамалық тұғырлары: әдістем. құр. Астана: 41 б.

Уразымбетова, А. Б. (2019). Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда тіл пәндерін оқытудың белсенді әдістері: әдістем. құр. Ақтөбе: «Өрлеу» ПБАО АҚФ Ақтөбе

облысы бойынша педагогикалық қызметкер-лердің біліктілігін арттыру институтының баспа бөлімі: 81 б.

References

Kazakhstan Republic Government Decree. (2012, June 25). On approving the national action plan for the development of students' functional literacy for 2012-2016: Decree No. 832, dated June 25, 2012. Retrieved from <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1200000832> (Accessed on August 2, 2022).

Murzalinova, A. Z. (2003). Formation of functional literacy of students when teaching Russian as a foreign language at the senior level of a socially-humanitarian school: Abstract of doctoral thesis in pedagogy: 13.00.02. Almaty: 47 p.

Rauandina, A. K. (2010). Methodology for developing functional literacy in students when teaching the Kazakh language: Abstract of pedagogical sciences candidate thesis: 13.00.02. Almaty: 26 p.

Imashev, A. M. (2008). Functional competence of future physical education teachers: Monograph. Naberezhnye Chelny: 104 p.

Karataev, G. S. (2017). Scientific and pedagogical foundations of forming the functional competence of future informatics teachers: PhD thesis in pedagogy and psychology: 6D010300. Astana: 172 p.

Rudik, G. A., Zhaitapova, A. A., & Stog, S. G. (2014). Functional literacy – the imperative of the time. *Education for Sustainable Development: Continuous Education for Sustainable Development*, 1, 263-269.

Dauletova, N. A. (2019). Effective methods for developing students' functional literacy: Methodical development. Atyrau: 80 p.

Zhaksylykova, G. I., Kazhenova, A. M., & Ismagilova, N. Z. (2014). Interactive methods and techniques: Methodological guide. Ust-Kamenogorsk: 95 p.

National Academy of Education named after I. Altynsarin. (2013). Conceptual framework for developing students' functional literacy in the context of 12-year education: Methodological development. Astana: 41 p.

Urazymbetova, A. B. (2019). Active methods for teaching language subjects to develop students' functional literacy: Methodological guide. Aktobe: «Örleu» JSC AKT, Publishing Division of the Pedagogical Staff Development Institute of Ak-tobe Region: 81 p.

G. Minap

Pavlodar Pedagogical University named after Alkey Margulan, Pavlodar Kazakhstan
(E-mail: : klass38@mail.ru)

Developing Functional Literacy of Students in Kazakh Language Lessons: Theoretical Aspects and Practice

Abstract. This article discusses the views of scholars on functional literacy, the ways and importance of developing functional literacy in Kazakh language lessons. Functional literacy is an indicator of a person's ability to quickly adapt and engage with their external environment while interacting with it. It consists of the knowledge, skills, and abilities deemed necessary for a person to live in a certain environment, ensuring their social interaction. Therefore, functional literacy should be considered as a mechanism for personal development. Methodical scholars highlight the value and importance of developing functional literacy in teaching the Kazakh language and emphasize the need for its development. In this regard, the article provides a

detailed analysis of definitions, mechanisms for developing functional literacy, and presents the research experience conducted in this area.

Keywords: functional literacy, literacy, skills, research, tasks, theory, practice.

Г. Минап

*Павлодарский педагогический университет имени Алкея Маргулана, Павлодар, Казахстан
(E-mail: klass38@mail.ru)*

Развитие функциональной грамотности учащихся на уроках казахского языка: теоретические аспекты и практика

Аннотация. В статье рассматриваются мнения ученых о функциональной грамотности, пути и значимость развития функциональной грамотности на уроках казахского языка. Функциональная грамотность – это показатель способности человека быстро адаптироваться и вступать в взаимодействие с окружающей средой. Она состоит из знаний, умений и навыков, которые считаются не-обходимыми для жизни человека в определенной среде и обеспечивают его социальное взаимодействие. Таким образом, функциональную грамотность следует рассматривать как механизм личностного развития. Методисты подчеркивают ценность и важность развития функциональной грамотности в обучении казахскому языку и акцентируют внимание на необходимости её развития. В статье приводится анализ определений, механизмов развития функциональной грамотности и представляется исследовательский опыт, проведенный в этой области.

Ключевые слова: функциональная грамотность, грамотность, навыки, исследования, задания, теория, практика.

Автор туралы мәлімет:

Минап Г. – Әлкей Марғұлан атындағы Павлодар педагогикалық университеті, Павлодар, Қазақстан.

Information about authors:

Minap G. – Pavlodar Pedagogical University named after Alkey Margulan, Pavlodar, Kazakhstan.

Сведения об авторах:

Минап Г. – Павлодарский педагогический университет имени Алкея Маргулана, Павлодар, Казахстан.